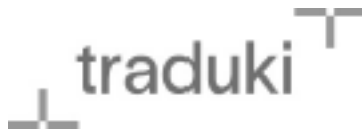

ТУК ИМА
ЛЪВОВЕ

Катерина Полагян

Издаването на това произведение беше подкрепено от ТРАДУКИ, литературна прежа, в която са вклучени Федералното министерство за Европа, интеграцията и външните работи на Република Австрия, Министерството на външните работи на Федерална република Германия, Швейцарската културна фондация „Про Хелветия“, Австрийското сдружение на преводачките и преводачите по възаожение на Федералното министерство за изкуство, култура, държавна администрация и спорт на Република Австрия, Гьотте-институт, Словенската агенция за книгата, Министерството на културата на Република Хърватия, ресор „Култура“ в правителството на Княжество Лихтенщайн, Фондацията на Лихтенщайн за култура, Министерството на културата на Република Албания, Министерството на културата и информацията на Република Сърбия, Министерството на културата на Румъния, Министерството на културата на Черна гора, Министерството на културата на Република Северна Македония, Министерството на културата на Република България, Лайпцигският панаир на книгата и фондация „С. Фишер“.

Hier sind Löwen

Katerina Poladjan

Originally published as “Hier sind Löwen”

Copyright © 2019 S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main

© of the translation: S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

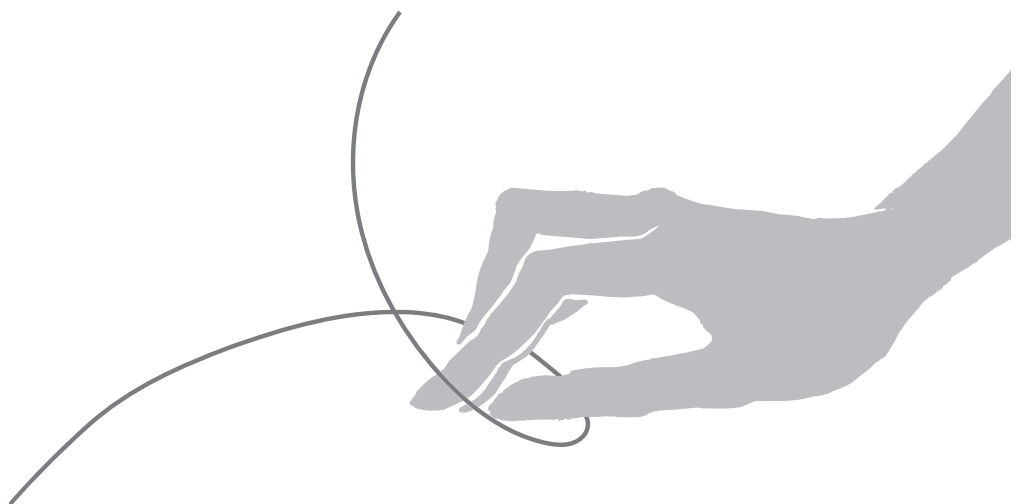
© Десислава Васова, художник

Издателство Руба

ISBN 978-954-320-766-4

ТУК ИМА ЛЪВОВЕ

Катерина Полагян

Превод от немски
Екатерина Войнова

СЪДЪРЖАНИЕ

Нис et нисс / 7
Истанбул / 8
Късче море с Арарат / 12
Матенадаран / 18
Пурпур / 21
Джаз / 22
Преданост и щедрост / 34
Сара / 36
Левон / 40
Сърцевина на орех / 46
Памет / 48
Гласове и отломки / 57
Пог кайсията / 59
Бягство / 75
Тринайсет строги лица / 79
Треска / 92
Утайка от кафе и златен прах / 96
Арев / 102
Оздравяване / 116
Край езерото Силоам / 120
В раклата / 126
Дълга нощ / 130
Мъдрец и магаре / 142
Не се чете, вероятно кирилица / 148
Вечерна молитва / 157
Непредвидима смес от цветове / 160
Воиници и бикове / 171
Дъщери на пустинята / 174
Бяло / 180
Оргу / 183
Карс / 197
Разкажи ми за у гома / 214
Араук / 217
Морето / 225
Благодарност / 232

*HIC ET NUNC*¹

Светвам лампите на табана. На много от масите са струпани купчини хартия и пергаментови свитъци. Мирише на пръст, на яйца и гъби, на дървени трици и старо животно. Дъхът ми докосва томчето, дъхът ми е прекалено топъл, прекалено топла е и кожата ми. Работя без ръкавици, внимавам. Страниците на книгата са извън предпазващата ги обвивка и прилежно подредени в отделни купчини. Преди много време тази книга може да е била под възглавницата на някой болен, на следващата сутрин близките му, тръпнещи от страх, сигурно са чакали да се събуди, да отвори очи и да започне да оздравява. Може дърветата да са били оголели вече, фуражът за кравата да е свършил, може познатата планина да е сменила мястото си. Седемнайсет хиляди ръкописа и книги се съхраняват в мазетата и камерите на Архива. Карти, фолианти², гравюри – по етажерки, в чекмеджета, в сейфове. И през шума на вентилаторите все по-ясно долавям гласовете им, прошепнатите им гуми.

---

¹ От лат.: тук и сега – Бел. прев.

² Фолио, фолиант – книга с размер на половин печатарски лист – Бел. прев.

ИСТАНБУЛ

Савтобуса от едното летище до другото, отвън – стълпотворение от таксита и хора, отново бях в Истанбул.

*Пет игли, пет копринени нишки, две черни,
две червени, една бяла.*

На всяка спирка блъсканицата ставаше все по-гъста. Имах си място и аха да засънувам и – не успях съвсем. Една млада майка намести детето си в скута ми, направи го мълчаливо, като нещо напълно естествено. Детето седеше съвсем кротко, само веднъж се обърна и ме погледна. Никак не напредваме, казах. Детето се засмя – след толкова години турският ми звучеше дървено.

*Пъхаш червената нишка в ушенцето, веднага след нея
и бялата, стягаш.*

На площад „Таксим“ трябваше да се прекача. Имах малко време и седнах в лобито на хотел „Мармара“. Поръчах чай и звъннах на Тарък. При него и майка му бях живяла преди десет години, по време на истанбулския си семестър. Тъкмо бях завършила история на изкуството, бях угължила следването си с няколко семестъра ориенталистика и мозъкът ми се беше уморил от теория. Копнеех за конкретна материя и кандигатствах за практика в ателиетата на библиотеката „Сюлеймание“. Изкарах уводен курс по реставрация на стари ръкописи и за пръв път държах в ръце книги от десети век. Когато се върнах в Германия, се отказах от намерението си да правя док-

торантура и отидох на обучение при един книговец.

*Бяло, червено, бяло, черната нишка отдолу,
вззел след вззел, стягаши, по-здраво.*

Тарък май не се изненада от обаждането ми. Преди десет години ми беше показвал града, веднъж – сводесто помещение във фундамента на някогашен византийски дворец, където бяха складирани каси с напитки, маратонки и фритюрници, друг път в един заден двор отвори ръждясал капак на земята и оттам се спуснахме много стъпала надолу, минавайки край боклуци и разлагащи се плъхове. В мрака между колоните на антична цистерна Тарък ми изнесе лекция за водоснабдяването, което в този град винаги е било голямо предизвикателство. И когато на някое подобно място изведнъж ме обземеше страх, че може да стане земетресение и да ни погребат завинаги, в светлината на джобното фенерче очите му грейваха и той прошепваше: земетресение ли – обичам, когато природата покаже на човека къде са границите му.

Тарък е класически филолог, библиофил, колекционира геми¹ и не прави и крачка, без да си даде сметка, че стъпва върху прахта от годините и седиментите на хилядолетията. Като се сетя за бюрото му, виждам отгоре разтворено старогръцкото издание на „Илиада“. Сетя ли се за гласа му, чувам стихове на Гьоте или Хердер, които цитира с лекотата, с която реди и куплетите на Омар Хаям: „Веднага щом, опиянен, намери славеят отново пътя към градината, дойде при мен и ведро в ухото ми

---

¹ Инталици или геми са гравирани скъпоценни или полускъпоценни камъни, използвани за лични печати, накити или амулети. Те са от ранния период на развитието на глиптиката (от гръцки *glýpho*, „изрязвам“), когато украсата е била издълбавана в гладката повърхност на камъка. В епохата на елнизма започват да се изработват и камеи – гравирани камъни с изпъкнал, висок релеф. – Бел. прев.

прошена: Повярвай, никой не намира пак живота си отминал“... Нещо такова.

Тарък и майка му обитаваха старинна дървена къща с изглед към Босфора. Но османският дървен материал и доброто разположение все пак не помагаша при финансови отливи и те даваха под наем една хубава стая на първия етаж. От нея започваше ежедневието ми път до ферибота, нататък продължавах с кораб до водната граница между Европа и Азия. Тарък често ме придружаваше и когато в ранното лято се случеше от водата да изскочат делфини, той се провикваше: Трябва да пеете, Хелен, от Херодот знаем, че тези животни са спасили живота на митичния певец Арион, когато алчни разбойници го изхвърлили през борда, хайде, пейте! И щом слезехме на сушата в Еминьоню, той ми връчваше кърпа за освежаване, вземаше една и за себе си, почистваше ръцете си и от нас се понасяше мощен аромат на лимони от Чешме или на лавангула от Бурдур.

Години наред нито бях виждала, нито чувала Тарък, разменяхме си само по някой ред и то – рядко.

– В Истанбул ли сте, Хелен? – Тарък упорито продължаваше да ми говори *на Ви*, макар че и двамата много пъти си бяхме предлагали да минем *на ти*.

– Само минавам оттук. Пътувам на изток, най-напред до Орду. Оттам има автобус за Карс. Самолетът ми излита в четири.

– Какво ще правите в Анадола? Някога, върху белите петна на географските карти са писали *Hic sunt leones*“.

– Може ли да се видим?

– За толкова кратко време не мога да се освободя. Но бих могъл, ако се съгласите, да дойда до Орду и да Ви придружа нататък.

Гледах навън през прозореца. Декемврийската светли-

на беше твърда и ярка. Градът се беше променил. Променила се бях и аз.

Започвам пак отначало.

КЪСЧЕ МОРЕ С АПАРАТ

Денят на пристигането ми в Ереван започна с грубо кацане. Летището беше празно, като изключим шепата мои спътници и неколцината уморени служители от охраната. Лентата за багажа се пробуди от дълбок сън. Още при отварянето на последната плъзгаща се врата прочетох името си на една картонена табелка, небрежно отпусната в нечи ръце. Олекна ми – чакам ме.

– Хелене Мазавян? Казвам се Левон Петросян. Добре дошли в Ереван! – каза мъжът на руски.

Наредено му било да ме заведе до апартамента, където щях да живея в следващите няколко седмици. Аз обаче настоях да отида директно в института. Валеше гъжд. Чистачките на колата размазваха по предното стъкло октомврийското утро. Шофьорът ми не беше приказлив, благодарих му наум за това.

До „Матенадаран“¹ се стигаше по стръмна улица. Сив и импозантен, Централният архив за арменски ръкописи стоеше облеган на една скала, стърчаща над котловината, в която беше разположен градът. Тук значи щях да работя през следващите три месеца.

– Сигурна ли сте, че искате да чакате? Още е много рано и ще мине доста време, докато отворят.

– Обичам да чакам.

Това изглежда го развесели, той вдигна рамене, свали куфара ми, остави го на площадката отпред и ми пожела приятно прекарване. След няколко метра спря колата и отвори прозореца.

---

¹ Институтът за дребни ръкописи „Месроп Машоц“ в Ереван, Армения, известен още като „Матенадаран“, е научноизследователски център с художествена галерия и архив, едно от най-големитеохранилища за дребни ръкописи в света. – Бел. прев.

- Ако обичате джаз, на улица „Абовян“ има един бар, в който от време на време свиря. Не е далече от квартирата Ви.

- Джаз ли?

- Познавач ли сте?

- Не.

- Въпреки това сте добре дошли.

И отпраши.

Загледах се след колата. Левон Петросян. Над града беше нависнала лека мъгла.

Студено беше, увих се по-здро̀во в палтото си, закрачих напред-назад, в един момент се насочих към паметника на Месроп Мащоц¹ пред главния вход. Бащата на арменската азбука седеше на постамента си тъмен и властен, а в краката му беше коленичил неговият ученик Корюн². Облегнах се на студената ръка на ученика и заедно с него се загледах в строгите черти на Майстора. Щях да запомня улица „Абовян“. Абовян. Петросян. Мазавян. Фамилното ми име изведнъж се озова във фонетична компания. Досега го бях носила като неподходяща греха, като смачкана шапка, която не свалях и по време на хранене.

Бях на около десет години и всичките ми кукли се казваха като мен – Хелен. За да е ясно към коя се обръщам, докато си играем, използвах различни варианти: Хелен, Хели, Хелене. С мен живееха пет Хелени и две вълнисти

---

¹ Месроп Мащоц, арменски духовник, преводач и основоположник на арменското училище, През 402 г. създава арменската азбука. През 405 г., заедно с двама от своите ученици – Ованес и Ховсеп, се заема с превода на Библията. – Бел. прев.

² Кори́н е най-древният известен арменски автор, писал с азбуката, създадена от Месроп Мащоц. През V век описва живота на Мащоц с много детайли относно процеса на създаване на арменската азбука и евангелизацията на Армения. – Бел. прев.

папагалчета. А аз живеех с майка си Сара в малка къща, от строените на калкан. Ателието на Сара беше в мазето. В един горещ ден, малко преди лятната ваканция, приближайки се от училище, веднага изтичах в стаята си, за да си видя папагалчетата. Птичетата бяха живи, но нещо липсваше. Огледах се: леглото със зеленото одеяло си беше там, плакатите на стената – също. Но ги нямаше куклите и освен тях – мечока и прасето ми. Хукнах надолу по стълбите към ателието на Сара. В коридора миришеше на бои и разредители, вратата беше заключена. Тропах, блъсках. Какво става? Отвори вратата! Чух стинните ѝ стъпки по каменния под. Вече си тук, свободен час ли имахте? Един и половина е, всеки ден се приближам в един и половина! Промуших се покрай нея и влязох. Първо забелязах мечока, с откъсната глава, после видях части от куклите си, прасето и няколко мои детски рисунки и снимки, пръснати по пода пред статива. Тук ръка, там глава, останалото беше налепено върху голяма гървена плоскост и оплескано с боя, на места – снимки на мъртви деца, които вече бях виждала. Мъртвите арменски деца в черно-бяло и сепия не бяха вече нищо специално, Сара от години ги лепеше по картините си. Сега стоеше изправена посред разрухата и пушеше. Нищо не казах. И тя не каза нищо. Куклата с къдриците висеше до снимката на измършавяло телце на момиченце. Телцето лежеше в прахта и за пръв път забелязах, че на снимките имаше истински хора. Едно дете не може да е толкова мъртво, мислех си.

Тупнах лекичко с крак пиццала на Месроп Мацоци, за да изтръскам полепналата по подметките ми шума, седнах върху куфара си и написах съобщение на Данил: „Кацнах нормално“.

От размитата движеща се маса от коли и пешеходци в долния край на отклонението за насам се отдели един

силует и с енергична крачка се запъти нагоре към „Матенагаран“.

– Синът ми ми се обади, как е могъл да Ви остави да висите тук по това време? Ужасно съжалявам и много се извинявам! Добре дошли, Хелен, аз съм Евелина Степановна Петросян.

Дребната жена беше пребледняла от напрежение и възбуда и не се успокои дори след като чу уверенията ми, че аз съм настояла да изчакам тук. За нищо не става синът ѝ, вярно – правел много за страната, но иначе за нищо не става.

Евелина ме вмъкна през охраняемия вход за ателиетата на Централния архив. Там мина още госта време, докато се събере целият персонал и най-после успя да разгледам подробно обекта, заради който бях тук – едно малко Свето Евангелие с чудесата Исусови (*стани и тръгни, отвори си очите и гледай*), датирано приблизително около 1710 г. Книжното тяло беше нагънато на вълни, възможно беше да е от влага, шевовете на колите бяха прокъсани. Кориците и гърбът бяха покрити с кожа, вероятно телешка, декорация сухо преге¹, широчина 15 см и височина 21 см. По ъглите и по капителбанда – наранявания, по предния и задния капак – следи от награскване, обелвания. Остатъци от капака за прихлупване на книгата (от така наречената „вратичка“, характерна за арменските ръкописи) бяха залепнали по вътрешната страна на задната корица. От „вратичката“ беше останала само една трета, закопчалките липсваха. Претеглих книгата в ръце – тежеше колкото малък пъпеш, или

---

¹ От немски: Blinddruck (също Blindprägung) – Сухо преге или релефен печат е технология за написание без използване на мастило. При нея се акцентира върху изображението, като му се придава релефност. За целта се изработва клише, което чрез натиск и топлина се притиска върху избрания материал, за да се получи вдлъбнато или изпъкнало изображение. – Бел. прев.